

III. HOOFDDEEL.

De Rang en der ENKELDE GENEESMIDDELEN en PLANTEN van de Winkels, het zy in-landsche, het zy aangekweekte, volgens derzelver blykbaare Hoedanigheden en Werkingen, welken een genoegzaamen grond uitleeveren, om de plaats van anderen te vervangen.

I. AFDEELING.

I. RANG.

Volgens de blykbaare Hoedanigheden.

AROMATICA. Speceryagtige.

ANGELICA.
Ageratum,
Betonica,
Carum,
Caryophyllatae radices,
Dauci sylvestris semen,
Foeniculum,
Hippofelini semen,
Horminum,
Hyssopus,
Imperatoria,
Lavendulae,
Lauri folia,
Levisticum,
Majorana,
Marum Syriacum,
Marum vulgare,
Origanum,
Rosmarinus,
Salvia,
Satureja,
Serpillum,
Sphondylii semen,
Tanacetum,
Thymus verus.

FRAGRANTIA. Welriekende.

Chaerophyllum.
Geranium Moschatum,
Jasmini flores,
Leucoji lutei flores,
Liliorum convallium flores,
Paralyseos flores,
Rosae,
Spinae albae flores,
Tiliae flores,
Thymus citratus,
Violae flos,
Ulmariae flos.

STINKENDE, of DIE EEN STERKEN REUK HEBBEN.

Alliaria,
Allium,
Anonis,
Artemisia,

Linaria,
Lupulus,
Matricaria,
Marrhubium nigrum;

Ca-

Calamintha Pulegii odore,
Cepa,
Cicuta,
Cotula foetida,
Cynoglossum,
Cardiaca,
Ebulus,
Galeopsis,
Geranium Robertinum,
Hedera terrestris,

Menthastrum,
Nepeta,
Peucedanum,
Porrum,
Pulegium,
Ruta,
Sabina,
Sambuci folia,
Scrophularia,
Stramonium,
Valeriana.

ACRIA. *Scherpe.*

Allium,
Arum,
Cardamine,
Cepa,
Chelidonium majus,
Cochlearia,
Cotula foetida,
Dracontium,
Eruca,
Erysimum,
Lilii convallii flores,
Leucojum luteum,
Laureola,

ACRIA. *Scherpe.*

Lepidium,
Mezereon,
Nasturtium aquaticum,
——— Hortense,
Pimpinella saxifraga,
Perlicaria acris,
Porrum,
Ptarmica,
Raphanus rusticus,
Ranunculus,
Sinapi,
Sedum minus acre,
Tithymalus.

AMARA. *Bittera.*

Absinthium,
Carduus benedictus,
Centaurium minus,
Cichoreum sylvestre,
Dentis leonis radices,
Dipsacus,
Euphrasia,
Fumaria,
Genista,
Gentianella,

AMARA. *Bittere.*

Glastrum,
Hieracii Radix,
Leucojum luteum,
Lupinus,
Lupulus,
Perlicae mali folia & flores,
Saponaria,
Succisa,
Trifolium palustre,

AMARO-ADSTRINGENTIA. *Bitter-saamen-
trekkende.*

Ligustrum, Veronica mas,
Verbena, Vinca pervinca,

AMARO-AROMATICA. *Bitter-Speceryagtige.*

Ageratum, Lauri Raccae,
Chamaemelum, Marrubium album,
Chamaedrys, Tanacetum,
Eupatorium Cannabinum.

ACIDA.

ACIDA. Zuuren.

Acetofa,
Acetofella seu Lujula,
Acetofa arvensis lanceolata,
Berberis,

Cerafa,
Corni fructus,
Grossularia,
Lyfimachiae lutea folia,
Vaccinia palustria.

Acido-Dulcia. Zuur-Zoute.

Corni fructus maturus,
Cydoniae mali fructus maturus,
Cynosbati fructus putridus,
Cerasus nigra,
Fragariae fructus,
Grossulariae fructus maturus,
Mori fructus maturus.

Persicae mali fructus,
Pruni vulgaris fructus,
Ribesia,
Rubi fructus maturus Idaei,
Sambuci baccae,
Vaccinia nigra,
Uvae passae majores.

ACIDO-AUSTRIA. Zuure-wrange.

Cydoniae mali fructus immaturus,
Grossulariae fructus immaturus,
Malus sylvestris,
Mespeli fructus immaturus,
Mori fructus immaturus,

Pini folia Juniora,
Pruni sylvestris fructus,
Rubi vulgaris fructus immaturus,
Vaccinae nigrae fructus immaturus.

ADSTRINGENTIA. Saamentrekkende.

Alchimilla,
Aquilegiae semen,
Argentina,
Bistortae radix,
Cypressus,
Cynosbati fructus immaturus & spongia,
Equisetum,
Filipendula,
Geranium Robertinum,
Hypericum,
Lyfimachia,
Nymphaeae albae radix,

Pentaphyllum,
Phyllitis seu Lingua cervina,
Pini Cortex,
Pyrus sylvestris,
Quercus,
Rosa rubra,
Rubi folia,
Salicis cortex,
Sorbi fructus immaturus,
Tamarisci cortex,
Tormontillae radix,
Ulm Cortex.

DULCIA. Zoete.

Asparagi radices,
Avellanae nuces,
Bardanae radices,
Betae radices,
Bellis major,
Bulba-Castani radices,

Juglandis nuces,
Mespili fructus putridus,
Pastinacae radices,
Petroselinii radices,
Pini nucleii,
Pyra,
H

DUL

DULCIA. Zoete.

Castanea,
Dauci sylvestris radix,
Fagi glans,
Ficus,
Glycyrrhiza,

Rapum,
Satyrion,
Sisari radix,
Scorzonera recens,
Sorbi fructus maturus.

MUCILAGINEA & FARINACEA, *Slymagtige en meelagtige.*

Alicea,
Alfime,
Althaea,
Avena,
Borrago,
Branca urfina,
Cannabis semen,
Cicer,
Confolida,
Cucumeris semen,
Cucurbitae semen,
Cydoniorum semen,
Faba,
Ovi albumen,
— Vitellus,
Papaveris albi semen,
Pisum,
Plantaginis semen,
Portulaca,
Psyllii semen,

Ficus,
Foenumgraecum,
Fungus sambucinus,
Gummi ceraforum,
— Pruni,
Hordeum,
Hyacinthi radix,
Lini semen,
Linaria,
Malva,
Melonis semen,
Milii semen,
Oryza,
Sambuci flores,
Satyrii radices,
Secale,
Spinae albae fructus,
Triticum,
Viscum Misseltoe,
Urticae folia & semen.

ACIDORUM ABSORBENTIA. *Zuuren-opfiorpende dingen.*

Bolus Blefenfis,
Cancrorum chelae & oculi,
Corallium rubrum,
Corallina,
Cornu cervi calcinatum,
Lac Lunae,

Lapis calaminaris,
Margaritae,
Ostreorum testae,
Ovorum testae,
Os sepiae,
Zincum.

II. AFDEELING.

II. RANG.

De Verdeeling der PLANTEN volgens derzelver blykbaare Werkingen.

I. ECCOPROTICA. *Middelen, die een zigten Afgang maaken.*

ABSINTHII succus,	Fumaria majore dosi,
— larga dosi, in ruime gifte.	Hieracii radix majore dosi,
Allium,	Hordeum,
Becabunga,	Juglandis nuces virides cum exteriori Cor-
Bellis minor cum floribus,	tice,
Beta,	Lactuca,
Bonus Henricus,	Lens,
Borrago,	Lupuli turiones,
Brassica non diu cocta,	Mala dulcia,
Bryoniae turiones,	Mercurialis foemina,
Calendulae folia & flores,	Parietariae succus,
Centaureum minus,	Perficæ mali folia & fructus maturus.
Cepa,	Pisorum jusculum primum,
Cerasa dulcia,	Polypodii radix,
Cichoreum sylvestre,	Porrum,
Cucurbitae caro,	Pruna,
Dens leonis,	Pyra dulcia,
Dulcamarae stipites,	Sambuci caules teneri, folia juniora gem-
Ebuli turiones,	mae & baccae,
Ficus,	Sorbi fructus maturus,
Filicis maris folia tenera & radix,	Valerianae radix,
Sapo,	Urtica.
Saponaria majore dosi,	
Secale,	
Sinapi,	

II. LENITER PURGANTIA. *Zagtelyk buikzuiverende.*

Alnus nigra baccifera,	Pruni sylvestris flores,
Convolvulus major,	Raponticum,
Cynosbati flores,	Rosa Damascena,
Genistæ folia & succus dosi majore,	Sambuci flores recentes & folia.
Lapathi radix, majore dosi,	Spina cervina,
Oxylapathi radix,	Violæ folia & flores.
Perficæ mali flores,	

III. PURGANTIA DRASTICA. *Sterk en spoedig werkende middelen.*

Bryoniae radix,
 Cataputia minor,
 Convolvulus maritimus, seu soldanella.
 Digitalis,
 Dracontii radix,
 Dulcamarae folia & succus,
 Ebulus,

Genista majore dosi,
 Iridis omnis radix,
 Laureolae folia & fructus,
 Linum catharticum,
 Mezereon,
 Sambuci cortex interior,
 Spatulae foetidae radix,
 Tithymalus.

E M E T I C A. *Braaking verwekkende middelen.*

Afari folia & radix,
 Digitalis,
 Erigerum,
 Eruca,
 Genista,
 Hederae arboreae baccae,
 Iridis nostratis radice succus,

Iridis palustris radix,
 Mizerei Cortex,
 Narcissi radix,
 Primulae veris radix,
 Raphani hortensis radix,
 — — rusticani radix,
 Sedum acre,
 Sinapi.

CAUSTICA & VESICATORIA.

Brand-en blaartrekkende Middelen.

Allium,
 Anemone,
 Ari radix,
 Bryoniae radix, succus recens,
 Cepa,
 Chelidonii majoris succus luteus,
 Dracontium,
 Erucae semen,
 Iberidis radix,
 Laureola,
 Lepidium,

Mezereon,
 Perficaria urens,
 Pimpinella saxifragae radix,
 Ranunculus,
 Raphani rusticani radix,
 Sedum acre,
 Sinapi,
 Thymelaea seu Grana Cinidia, Gallicè,
 dat is in 't Fransch, *Garou*.
 Tithymalus.

By deezen behooren nog gevoegd te worden,

SEDATIVA, *bedaaurende*, ANODYNA, *pynstillende*, NARCOTICA, *verdoovende*.

(Als zynde tegenstrydig in hunne werkingen tegen de voorgaande, te weeten: de ontlastingen stillende en niet bevorderende).

Cannabis,
 Cicuta,
 Cynoglossum,
 Horminum,
 Hyoscyamus,

Nicotiana,
 Papaver,
 Paralytis,
 Spiritus vini.

Van

Van de versaameling van eenige Wortels.

Het zal niet onnuttig zyn, voornaamelyk dewyl de laatste *Edinburgsche* Apotheek dit stuk geheel en al met stilzwygen voorbygegaan heeft, hier vervolgens eenige weinige Aanmerkingen te maaken over den rechten tyd om wortels te versaamelen; dewyl een verzuim van deeze stoffe een middel zou kunnen zyn om dezelve te berooven van 't vertrouwen, dat men stelt in de kragten, die aan dezelve worden toegeschreeven, enkel uit gebrek dat men dezelve niet opgenomen heeft, toen zy in hunne grootste volmaaktheid waren. Dus zal, volgens den bovengemelden schranderen Apotheeker, de wortel van Kalfsvoet (a), (een inmengsel in het saamengesteld poeder van Kalfsvoet (b), een geneesmiddel van groote werking, indien het bereid wordt van deezen wortel, in deszelfs volmaaktsten staat) als dezelve in de Lente gegraven wordt (gelyk, zegt hy, by ons dikwyls geschiedt) zal het zyne scherphheid wel haast verliezen en kragteloos worden; niet wegens de vlugheid zyner deelen, welke by ervaarenheid blykt minder te zyn, dan in de middelen tegen de scheurbuik (c), als mirxwortel en lepelblad; maar wegens den onvolkomen staat, waarin het op dien tyd van 't Jaar gevonden is; want de wortels zyn dan in een slappen verwelkten staat, en tusschen worden er dan nieuwe voortgebracht, welke niet volkomen zyn voor het laatst van den Zomer: want als de steelen verwelken, dat omtrent het einde van Augustus geschiedt, of in het begin van September, zoo worden de nieuwe wortels dik en gezwollen; en als de wortels in dit Jaarfaizoen opgenomen en zorgvuldig gedroogd en bewaard worden, zullen zy hunne scherphheid behouden tot de wederkeering van 't zelfde Jaarfaizoen, zoo als de bovengemelde Persoon my verzeekerd heeft, en uit de natuur van de zaak ook zeer wel te gelooven is.

Om in dit stuk tot eenige zekerheid te koomen, en geleerd hebbende van de Heeren *Grew* en *Ray*, dat de wortel van Kalfsvoet en eenige van de overjaarende planten, gemaakt wordt van de jaarlyksche afstammingen van den steel, welke allens in wortel verandert; zoo graafde ik eenen wortel van Kalfsvoet op in Maart, welken ik bevond uit drie verschillende deelen te bestaan, te weten: het eerste, welk naast aan den steel zat, was wit en sappig; zynde de grondbeginsels van een nieuwen wortel, die nog niet volkomen gevormd, en het voortbrengsel was van dat zelfde Jaar; het tweede deel was bruin, en beginnende te schilveren; zynde het voortbrengsel van het voorgaande Jaar; het derde was geheel geschilderd, tot een zeer kleinen klomp vergaan, en gereed om af te vallen, zynde geweest het voortbrengsel van het eerste Jaar; daar 't voortbrengsel van 't tegenwoordige Jaar eerst in 't laatst van den Zomer tot zyne behoorlyke Rypheid komt.

Daar zyn nog twee andere Wortels, welke insgelyks in gevaar zyn om het vertrouwen, dat men aan dezelve verschuldigd is, in hunne kragten te stellen, voor een gedeelte te verliezen, door dat zelfde verzuim van den behoorlyken tyd in 't vergaaderen waar te neemen, te weten: Water Dock-en Valeriaan Wortels.

Wat de eerste betreft; daar van hebben wy niet alleen het gezach van *Miller*, in zyn *Hoveniers Woordenboek*, om de wortels van de Patientie (d) in 't algemeen, nadat de bla-

(a) *Ari radix.* (b) *Pulvis ari compositus.* (c) *Antiscorbutica.* (d) *Lapathum.*

bladeren afgevallen zyn, opteneemen; maar by naauwkeurige oplettendheid hieromtrent geoeffend, is gebleeken, dat de Herfst de beste en rechte tyd daar toe is: want uit vergelyking van zulke wortels, die in de Lente opgenomen waren, met die, welke in den Herfst waren opgenomen, bleek het, dat de eerste veel wateragtiger waren, zoo sterk en zoo vast niet, en meer verminderden in het droogen; en gevolgelyk moet de bezorging daar van in het rechte Jaargetyde voordeelig voor den Apotheeker zyn, en hem voorzien van veel sterker en naar hunne inwendige waarde veel beter wortels. Dus moet ook de wortel van Valeriaan in den Herfst opgenomen worden: want die in May opgenomen is, wordt by naauwkeurige vergelyking veel wateragtiger, minder sterk en min stinkende bevonden, dan die in September en October opgenomen is: dus heb ik ook van deezen wortel doen opneemen in July, in Augustus, en in September, en bevond, dat die, welke in July waren opgenomen, uit kleine vezelen bestonden, die in Augustus uit grooter, en die in September uit nog veel grooter.

Eveneens is het geleezen met den wortel van eene der foorten van *Orchis* waar van een vogt gelyk Salep kan gemaakt worden; dezelve wordt best opgenomen, tot dit oogmerk, als het zaad gevormd is, en de steel gereed om te vallen; want dan is de bol tot zyne volkomen rypheid gekoomen, en kan van den ouden, wiens kragt door de voorgaande uitspruiting verspild is, wel onderkend worden.

De laatst genoemde Schryver meldt ook, als een wel bekende praktyk, dat de rechte tyd om de meeste bollen en bolagtige wortels te versaamelen, en te bewaaren, het zy tot geneeskundige oogmerken, of tot keukengebruik, is, in 't laatst van den Zomer, of in den Herfst, te weten: als de steelen en de bladeren afvallen; als Jook, knoflook, uijen, aardappelen, krooten, suikerwortel, zoethout, Mekrap, en Boksbard (e); zoo dat de Hovenier, die verkiezen zoude zyne Aardappelen, voor 't gebruik van de tafel, vroeg in den Zomer op te neemen, wanneer de plant in haare volle kragt, maar de wortel in een raauwen en wateragtigen staat is; liever dan tot den Herfst te wagten, wanneer dezelve die meelagtige hoedanigheid verkrygt, waar van deszelfs voortreffelykheid afhangt, geen slegter Huisverzorger zoude zyn, dan die Apotheeker, die wortels van Kalfsvoet (f) en de andere hiër boven genoemde, in de Lente of in 't midden van den Zomer wilde opneemen, eer zy tot hunne rypheid gekoomen zyn.

A A N H A N G S E L.

Ik zal hier, om de Weetgierigen nog een weinig te onderhouden, dewyl de leere van de Gifting in de eerste wegen (g) nu in 't algemeen aangenomen is, eene Lyst geeven van verscheide plantgewassen, welke de spysverteerende kragten in zoo verre te leur stellen, dat zy hunne onderscheidende hoedanigheden verre buiten de eerste wegen behouden. Zodanigen zyn

Hippofelinum,
Iridis Florentinae radix,
Juniperi baccae,
Terebinthina à Chio,
 ——— *Argentoratensis*,
 ——— *Laricea*;

Deeze alle worden bevonden een sterken reuk aan de Pis te geeven.

(e) *Tragopogon*. (f) *Ari radix*. (g) *Primae viae*.

Mas-

Maftik wordt gezegd zich zelve ook in de pis te verraden, door den zelfden terpen-
tynagtigen reuk.

Kool,
Aspargie wortels en spruiten,
Radys, } rykelyk gegeten, geeven ook een ftank
aan de pis.

Anys-Olie wordt in de pis van een zuigend kind gerooken, wanneer de Minne die
gedronken heeft.

Gedroogde Vygen (b), rykelyk gegeten, geeven eenen ftank aan het zweet.

Opium, rykelyk ingenomen, geeft eenen reuk aan de pis en aan 't zweet beide.

Uijen geeft zynen reuk over aan de melk van de geenen, die ze eeten, of inneemen.

Look deelt zynen reuk mede aan de melk, aan de uitwaaffemende ftoffe, en aan zwee-
ren en loopende wonden.

Look zonder Look (i) geeft zynen reuk aan den adem en het zweet.

Eryfimum geeft aan de melk der geenen, die het gebruiken, den reuk van knoflook.

Prey geeft aan de melk en boter der beesten, die ze eeten, haaren reuk.

Alsem maakt het vleefch der dieren, die het eeten, zeer onaangenaam.

Zwavel maakt de uitwaaffemende ftoffe ftinkende, en verft het zilver in de zakken der
geenen, die denzelven inneemen, met een zwarte kleur.

En de volgende van eene welriekende foorte:

Fraga, Aardbeziën,
Limoenfcillen,
Foelie (k),
Muskus (l),
Olibanum,
Pinxternakelen (m). } geeven hunnen reuk aan pis over.

En wilde Thym (n) wordt gezegd eenen zoeten geur te geeven aan 't vleefch der die-
ren, die 'er mede gevoed worden.

Voeg hier by

den Pynboom, Schotfche Denneboom ge-
naamd,
en Anyszaad, } welke beide hunnen reuk aan de melk me-
dedeelen.

En

(b) Caricae. (i) Alliaria. (k) Macis folia. (l) Myfibus. (m) Paflinacae radices. (n) Serpyllum.

En deeze volgende geeven eene kleur aan de pis, te weeten:

Coccinella, Cochenille,
Lignum Campechianum, Campechehout, } een donker rood.

Curcumae radix, wortel van Kurkema, donker geel.

En in de *Philosophische Transactien*, I. Deel; wordt verhaald, dat Indigo de pis en den room van de melk der Koeijen, die 'er mede gevoed worden, blaauw verft.

Levislici semen, Lavas-zaad verft de pis zwart.

Rhabarber hoog geel.

Rhapontici radix, de wortel van eene groote patientie plant uit *Thracien*, hoog geel.

Rubiae tinctorum radix, Mekrap, verft de pis en de beenderen der dieren, en de kristallyne en glasagtige vogten der oogen met een roode kleur; en *Etmuller* heeft opgemerkt, dat het zweet, na het gebruik daar van, geel geworden is.

E I N D E.

